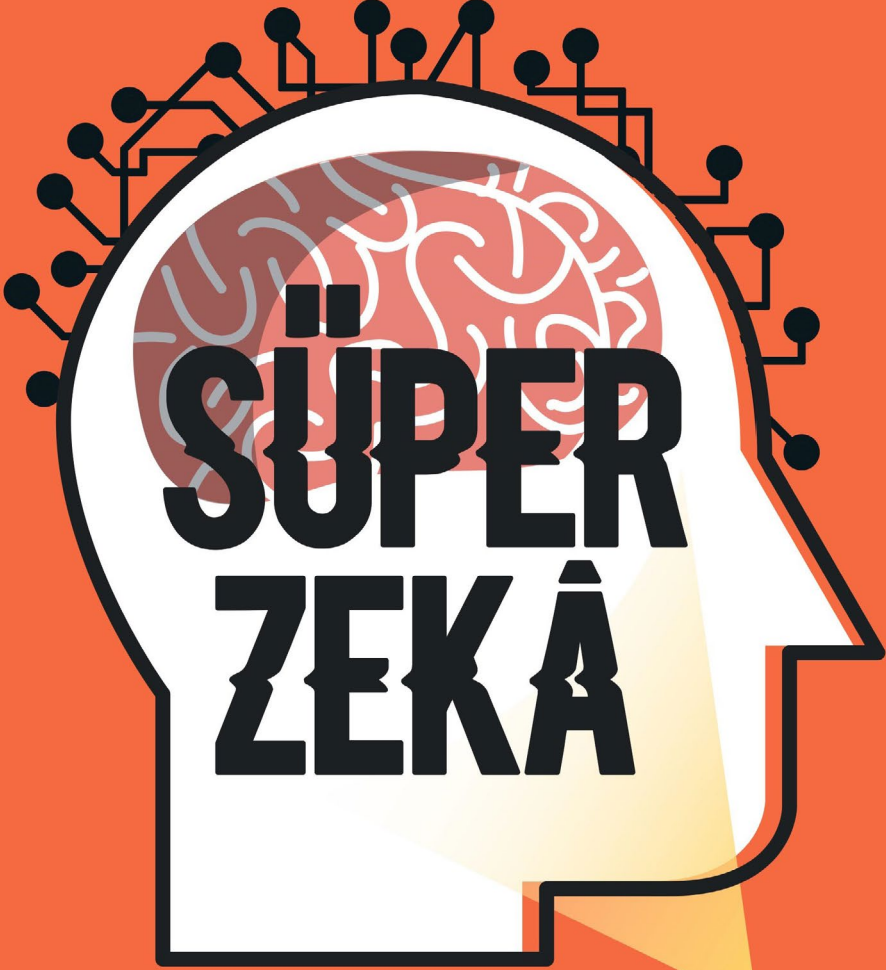

Prof. Dr. E. Nezh ORHON / Süper Zekâ: Yapay Zekâ Uygulamaları,
Tehlikeler ve Stratejiler

**YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARI,
TEHLİKELER VE STRATEJİLER**

NICK BOSTROM

TRTAKADEMİ

ISSN 2149-9446 | Cilt 06 | Sayı 13 | Eylül 2021 | Yapay Zekâ

**Süper Zekâ: Yapay Zekâ Uygulamaları,
Tehlikeler ve Stratejiler**

Süper Zekâ: Yapay Zekâ Uygulamaları, Tehlikeler ve Stratejiler

Nick Bostrom (2020), Türkçeye Çeviren: Ferit Burak Aydar

2. Baskı, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 391 sayfa

ISBN 978-605-2116-78-4

E. Nezh ORHON*

Süper Zekâ, yanıtları üreten bir kitap olmaktan çok kendimize günümüz teknolojileri ve özellikle yapay zekâ ile ilgili anlamlı sorular sormamıza aracılık ediyor. Bir gün gelir de makineler sahip olduğu zekâlar ile insanları geçecek olursa ne olur? Bir yandan, gelişen teknolojiler ve özellikle yapay zekâ acaba bizlere yardımcı roller mi üstlenecek, yoksa tehdit etmeye varan bir yönelim içinde mi olacaklar? Belki de insan ve teknoloji arasındaki etkileşimin anlamlı bir yanıtını bulabilmenin yolunun bu sorular ile ilgili tartışmaların içinde yer alabilmek.

Bu doğrultuda, Nick Bostrom, insanlığın ve teknolojilerin sunduğu ve artık buna daha da özelde yapay zekâ diyebileceğimiz tanımın bizlere akıllı yaşam geleceğini sunacağını ve bu doğrultuda da ortaya koyduğu tartışma ile de bu geleceği anlamının temellerini atıyor.

Yakın bir geçmişe kadar en yaygın tartışma insan beyninin diğer canlı beyinlerinde olmayan bazı yeteneklere sahip olması üzerineydi. Bu durum, insanın baskın konumunu bu ayırt edici yetenekler ile ortaya koyuyordu. Bugün geldiğimiz noktada ise ya makine-teknoloji zekâsı diyebileceğimiz ve yapay zekâ ile temel bir tanımda yer alan zekâ genel anlamda insan zekâsını geçmeye başlarsa işte o zaman ne olur ve nasıl bir gelecek bizi bekleyebilir diye tartışmalara yön vermeye çalışıyoruz. Hatta bu yapay yeni süper zekâ son derece güçlü bir hâle de gelebilir ve bir gün kontrolümüzün ötesinde bir noktada yer alabilir. Hatta şöyle bir ilişkili örnek üzerinden gidilecek olunursa, gorillerin kaderinin artık türün kendisinden çok insanlara bağlı olduğu yaklaşımından, acaba insanlığın kaderinin de maki-

* Prof. Dr. Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Sinema ve Televizyon Bölümü nezhorhon@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2347-0852

ne-teknolojiye dayalı yapay süper zekânın ortaya koyacağı sonuçlara bağlı olabilir mi, gerçekten düşünmeye değer. Benzer alegorilerden yararlanarak aslında tartışmaların içinde soruların yerleştirilmiş olabileceğini düşündüğümüz yaklaşımlara tanıklık ediyoruz.

Nick Bostrom'un kitabın bütününde yer verdiği tartışmalar ve sorular bilimsel olma çabasından daha öte bir noktada, doğrudan felsefi önermelerde bulunarak belli oranda da rahatsız edici olmayı göze alan vurgulara yer veriyor. Süper zekânın çeşitli nedenlerden dolayı insanlık için ciddi bir varoluşsal risk oluşturabileceğini savunan yaklaşımlarını kitabın bütünü içerisinde tartışmaya açıyor. İlk olarak süper yapay zekâyâ ulaşan yaklaşımlar, projeler, yetenekler ve diğer sayılabilecek faktörler kendilerini sürekli olarak geliştirip insanlığın sahip olduğu tüm kapasitenin toplamını aşabilecek midir? Bu soru aracılığı ile aslında kitabın başlığından itibaren yer alıp kitabın tüm bütününde yer alan uygulamalar ile tehlikeler arasındaki bağa işaret etmektedir. Ayrıca bu sorunun yanıtının gerçekten de kaygı verici olabileceğini de vurgulamaktadır. Aynı zamanda, süper zekânın insani değerlere sahip olmasını beklemenin de anlamsız olduğunu işaret etmektedir. Tüm bu noktalar ve ilişkili tartışmalar dikkate alındığında da insanın ortaya çıkması muhtemel varoluşsal riski en aza indirmesi için stratejiler üretmek zorunda kalacağını çizmektedir. Bu nedenle de tehlikelerin her vurgulandığı noktada stratejilere ilişkin düşünceler ile önermelerin yer bulması son derece anlamlıdır.

Kitabın ilk bölümünden itibaren yapay süper zekânın aslında "insani gelişimin" bir parçası olarak değerlendirilmesi ilerleyen bölümlerde kendisini insanın yeteneklerinin ötesinde tariflerle değerlendirmenin de düşünülmesinin kaçınılmaz olduğu artık bilgi işleme kapasitesinin ötesine geçmiş olan gerçek yapay zekâyâ taşımaktadır. Elbette, kitabın ilerleyen bölümlerinde de artık iyice makine zekâsı üzerinden tanım bulan yaklaşımların sosyoekonomik boyutlar ile ilişkilendirildiğini görmekteyiz.

Nick Bostrom, yapay akıllı zekâ ile ilgili tartışmalarında okuyucuya özellikle yapay zekâyı anlayabilmesi ve anlamlı bir tartışmanın parçası olabilmesi için bir tür rehberlik de sunmakta. Yapay zekâyı kavrayabilmemiz için bizlere yardımcı olabilecek fikirler, yeni birçok kavram ve yaklaşım biçimi ile ilkelerden yararlanmakta. Daha da ilginç, yukarıda da vurgulandığı üzere yapay zekânın olası çıktılarının yoksulluğu, hastalıkları ve insanlığın çektiği çileleri bitirebilme konusunda sosyoekonomik boyut ve olanaklarına da odaklanmaktadır. İşte bu doğrultuda da yaklaşımlarının temel olarak süper zekâyâ yönelme ile süper zekânın biçimleri üzerine odaklandığını görebiliriz.

Kitabın vurguladığı “bir büyük resme bakış” yaklaşımı kendi içinde farklı birçok ilişkiyi değerlendirme içine alabilmemiz konusunda da sembolik bir mercek görevi görmekte. Kronolojik bir ilerleyişten ve iki temel sınıflandırmadan yararlanarak özellikle teknoloji ile yakınlığı olmayanlar için bir tür kolaylaştırıcılık da sağlanmış diye düşünebiliriz. Örneğin, bilgi sistemlerinden bilgi sistemlerinin uygulamaya taşınması, karar destek sistemlerinden uzman sistemlere ve yapay zekâyâ ilerleyen gelişmelerden tüm bu süreçlerin sosyal ve profesyonel konular ile sayısal teknolojik mevzuatlar ile ilişkilendirilmesi farklı birçok açıdan okuma yapılabilmesine hem olanak sağlamak hem de vurgulandığı gibi kolaylaştırıcılığı üstlenmektedir.

Geldiğimiz nokta açısından o büyük resmin artık aşırı bir şekilde güçlenmiş olan ve hatta insanın kontrol edebileceği noktanın çok ötesine geçmiş olan birbirlerinden yararlanan süper yapay zekâları anlamak üzerine odaklanması da dikkat çekicidir. İşte, bir kere daha bu nedenle de insan ve goriller arasında kurulan ilişkiadaki goriller açısından kaçınılmaz sonun bu defa insan ile yapay süper zekâ ilişkisi düşünüldüğünde insan için geçerli olabileceğinin akla gelmesinin de insanın yüzleşmesi gereken bir gerçek olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun da kitapta yer bulan farklı birçok tanım ve kavram içinden “süper zekâ küresel egemenliği” ile ilişkili bir sonuca varabileceğini söyleyebiliriz. Hâliyle de varsayılan sonucun bir tür kıyamet anlamına gelebileceğinin vurgulandığını da görebilmeliyiz.

Yapay süper zekâyâ ilişkin vurgulanan farklı birçok korku, kaygı ve tehdit içeren önerme ile yaklaşımlara rağmen Nick Bostrom’un insandan yana ve insan için olumlu bir yaklaşıma sahip olduğunu da söyleyebiliriz. Bostrom, insanı bağımsız olarak değerlendirdiğimizde insan zihninin daha iyi donanımlara benzediğini ve hatta daha iyi donanımlara sahip olduğunu, bu yönde bir değerlendirme ile de insanın biyolojik beyinlerini bir tür şarj ederek veya tamamen sıfırdan inşa ederek süper zekâyâ ulaşılabileceğinin de tahmininde bulunuyor. Sadece bununla da sınırlı kalmıyor, ötesinde süper zekânın nasıl davranacağını da tahmin edilebileceğini işaret ediyor. Böyle bir olasılık ve imkân söz konusu olunca da her ne kadar yapay süper zekâ ile insana yönelik varoluşsal bir tehdit söz konusu olsa da söz konusu zekâ ile kaçınılmaz karşılaşmamızdan nasıl kurtulabileceğimizi keşfetmenin yolları tartışmaların sürekli temel noktaları hâline geliyor.

Kitapta tüm tartışmaların yanında yanıtlar ile doğrudan buluşabilmemize ve yapay süper zekâ ile ifade edilen kaygıları bireysel olarak değerlendirebilmemize olanak sağlayan açık soruların da yer alması kendi bilgimizi, değerlendirmelerimizi ve hatta olası kaygılarımızı ortaklaştırabilmemiz için bir fırsat olarak görülebilir. Örneğin, yapay süper zekânın nasıl geliştirilebileceği, süper zekâ inşa etmenin tehlikeleri ve söz konusu olası riskler ile tehlikeleri nasıl engelleyebileceğimize

ilişkin sorular hem zor, hem sert, hem de bireysel olarak artık bunları düşünmemizin zamanının geldiğini işaret eden vurgulamalar olarak yer alıyor. En parlak insan zihninden binlerce kat daha güçlü bir şey üretmenin ne anlama geleceğini, hangi riskleri beraberinde getireceğini ya da çok olumsuz düşünmeyecek olursak hangi fayda sağlayan boyutlarda yer alabileceğini düşünebilmemize olanak da sağlanmış durumda. Kısacası, yapay süper zekânın stratejik avantajlar sağlamasının son derece muhtemel olduğunu da işaret etmiş oluyor.

Yapay süper zekâ ile ilgili olarak ne kadar olumlu düşünmeye çalışırsak çalışalım üç temel noktada problemler ile karşı karşıya kalacağımızın kaçınılmaz olduğu da aşikâr. Yapay süper zekânın hızlı, o kadar akıllı hâle gelmesi, hiçbir şeyin onu kontrol edemez ya da onunla rekabet edemez olması ihtimali başlı başına düşünülmesi gereken bir nokta. Diğer bir nokta ise standart zekâmızla iyi insani değerlere sahip bir yapay zekâ tasarlamının zorlukları üzerine. Hatta bunun belli ölçüde imkânsız olduğu da vurgulanan noktalardan. Bir başka nokta da, yapay süper zekânın niyeti ne olursa olsun, muhtemelen gücünü artırmaya çalışacak olması ve bu da vücudumuzdaki atomları veya en azından yaşamak ve hayatta kalmak için ihtiyaç duyduğumuz diğer şeyleri kapsayabilecek sınırsız bir kaynak talebi ile sonuçlanabilir.

Kitapta farklı sorular ve zor tartışmalar ile yüzleşirken her bölümde öne sürülen önemli argümanları özetleyen bir veya iki paragrafın yer alması ve bölümlerin bu şekilde başlaması; aynı zamanda da ve bölümlerin içinde sık sık, tanıtılan önemli temaları karşılaştıran, tablolar ile ilişkilendirmelere yer vermesi yer bulan konular ne kadar özel ve karmaşık da olsa okuyucuya daha fazla bilgi edinme ve düşünebilme fırsatı sunmakta.

Nick Bostrom'un yapay zekâ araştırmalarının tarihsel sürecini ve zaman içindeki gelişimini sunması aslında yapay süper zekânın geleceğe yönelik ilerleyişin tahmin edebilmemize de fırsat veriyor. Bostrom, uzman tahminlerinin sınırlamalarına dikkat çekerken, alandaki mevcut uzman görüşlerine ek olarak, "Konuya daha yakından bakmaya değer." vurgusunu da eklemiş oluyor.

Nick Bostrom, kitabın son bölümlerinde oldukça sert ama ihtiyatlı bir uyarıyı gündeme getiriyor. Süper zekâ, sonuçları onlarca yıl gerçekleşmeyebilecek, hâlâ oldukça spekülâtif bir aşamadayken, biz insanlar belki de durumu çok zorlayarak daha da tehlikeli bir ateşle oynuyoruz. Bu nedenle de bu sert değerlendirmenin odağını biz insanların önceliklerimizi yeniden değerlendirmemiz gerektiğine ve dikkatimizi insanlık tarihindeki en geniş kapsamlı gelişmenin ne olacağına ayırmamız gerektiğini işaret ediyor

Sonuç olarak, Nick Bostrom, yaratılacak ilk süper zekânın belirleyici ilk hareket avantajına sahip olacağı ve uzaktan karşılaştırılabilir başka hiçbir sistemin olmadığı dünyada çok güçlü bir konuma sahip olacağı; böyle bir sistemin de dünyayı kendi tercihlerine göre şekillendireceği ve muhtemelen insanların ortaya koyabileceği her türlü direncin üstesinden gelebileceği varsayımından yola çıkarak bu gelişimin insan yaşamının ve en makul insani değerlerin tamamen yok edilmesini anlamına gelebileceği öngörüsünü paylaşmaktadır. O hâlde varsayılan sonuç da bir tür felakettir. Kitabın bu olası sonuca doğru yaklaştığını söyleyebiliriz.

Nick Bostrom'un Koç Üniversitesi Yayınlarından çıkan "Süper Zekâ: Yapay Zekâ Uygulamaları, Tehlikeler ve Stratejiler" adlı kitabı bir anlamda ele aldığı tüm varsayımlar, önermeler ve tartışmalar açısından bir tür felsefi tezdır. Bu felsefi tez süper zekâ hakkında insan ile ilişkilenebilecek her türlü olası yaklaşımın büyük ölçüde ve hatta muhtemelen hatalı olabileceğini kitabın genel içinde sürekli işaret etmektedir. Bostrom'a göre yapay zekâ gelişimini güvenli ve geniş anlamda faydalı sonuçlara doğru yönlendirmek çağımızın temel görevlerinden biridir. İşte bu doğrultuda da, Süper Zekâ, bu tür yaklaşımları ve tartışmaları ele almaya yardımcı olmak için çok sayıda farklı fikri, terimi ve yaklaşımı okuyucunun değerlendirmesine sunmaktadır.

Bugünü ve geleceği bir arada düşünebilmemize yardımcı olan kitap ele aldığı tüm ihtimalleri sanki tatlı bir gerilim içinde sunarken biz insanların durumumuzu ve akıllı yaşamın geleceği hakkında da düşünmenin sınırlarına bizleri götüren yolculuğun izlerini keyifle ve son derece düşündüren şekilde sunmakta. Bir anlamda, kavramlar ile insanların farklı bir buluşmasına tanıklık ediyoruz.